

Σκουφάς. ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ

«Εύχρηστη
Συνήθεια»
Συνήθεια
1928

Τὸν θυμᾶμαι ζωηρὰ ἀκόμα, σὰ νᾶναι ἢ στιγμή αὐτὴ πού τόν βλέπω, μὲ τὰ μακρὰ μαύρα μαλλιά, τὴ γραβάτα φλόγχο δεμένη, τὴ μαύρη του ρεπούλικα, τὸ μουσαμᾶ καὶ τὸ κασκὸλ πού εἶχε γύρω στὸ λαιμό του, ὅταν γυρνώντας στὴ πλατεία τοῦ Φαναριοῦ, ἴστερ' ἀπὸ τὸ τέλος τῶν μαθημάτων, κάμναμε περίπατο ὅλοι οἱ Μεγαλογενῖτες.

Τὸν «ποιητὴ» τὸν εἶχαμε στὴ μέση καὶ συζητούσαμε γιὰ τὴ γλώσσα, τὴ φιλολογία, τὴ ποίηση. Μᾶς ἀπάγγελε τὸς πρώτους του στίχους, πού εἶτανε στίχοι γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀγάπη. Λέγαμε τίς ταπεινὲς μας κρίσεις. Ὁ καθένας σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψή του ἀνάλογα ἔκρινε τὸς στίχους του.

Σὲ ὅλους πού τὸν πλησιάζανε, δίχως καμμιά ἐξαίρεση, εἶταν: ὀμιλητικός, εὐθυμὸς, γλυκομίλητος. Ἡ καρδιά του, πονετικιά, ψυχόπονη, ἀγνή, γεμάτη ἀπὸ ποίηση καὶ καλοσύνη.

Γεννήθηκε στὸ Σκεπᾶστό, χωριάδακι τῆς ἐπαρχίας Βύζα τῆς Ανατολ. Θράκης. Τελείωσε τὴ Μ. τοῦ Γένους Σχολή, μὲ χίλιες δυὸ στερήσεις καὶ θλίψεις. Ἐκαμε κατόπι τὸν δάσκαλο, ἐπάγγελμα πού συχαινόντανε, μὰ ἡ ἀνάγκη τοῦ ἐπέβαλε γιὰ νὰ οἰκονομήσῃ μερικὰ λεφτὰ καὶ φύγῃ γιὰ τὴν Ἀθήνα, γι' ἀνώτερες σπουδές.

Στὰ 1914 κηρύχθηκε ὁ Γενικὸς πόλεμος. Ἐφυγε στὴν Ἀθήνα, ὅπως τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι Μεγαλογενῖτες.

Γράφηκε στὸ Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιο, ἀκολουθώντας μαθήματα φιλολογίας, ὅπου αἰστανόντανε ἰδιαίτερη εὐχαρίστησι καὶ ἀκράτητο ἐνθουσιασμό. Μὴ ἔχοντας ὅμως πόρους γιὰ νὰ ζήσει, ἀνάλαβε τὴ διεύθυνση τῆς ἕλης τῆς «Ἀκροπόλεως» τοῦ Βλάση Γαβριηλίδη.

Στὴ Πόλη, ὄντας τελειόφοιτος στὸ Γυ-

μνάσιο, ἔβγαλε τὸ πρῶτο του βιβλίον «Ζωὴ καὶ Ἀγάπη». Εἶτανε τὰ πρῶτα του τραγοῦδια. Στὸ 1916 ἐκδίδει πέντε ἄλλους τόμους μὲ τὸν ἴδιο πάντα τίτλο. Δημοσίευσε στὸ περιοδικὸ «Κυριακὴ» μιά θρακικὴ ἠθογραφία «τὸ Πουληγιό», συνεργάστηκε στὰ «Χαραυγὴ», «Νέα Τέχνη», στὸ «Νουμᾶ» καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα φιλολογικὰ περιοδικὰ καὶ βιβλία. Ἐγραφε χωρὶς νὰ κάμει θόρυβο ὀλόγυρά του. Εἶτανε μετριόφρωνας. Ἡ ἔμπνευσή του εἶτανε ἀγνή καὶ ἀδόλη. Τὰ τραγοῦδια του ἦταν παρμένα ἀπὸ τὴ γύρω ζωὴ, ἀπὸ τὴ πραγματικότητα, γι' αὐτὸ καὶ ἦταν μελαγχολικά, θλιμμένα, παραπονιαρικά.

Οἱ στερήσεις ὅμως καὶ ἡ κακοδιαία του τὸν κατέβαλλαν καὶ μιά χινοπωρινὴ μέρα τοῦ Σεπτεμβρίου, ἔφτυνε αἷμα, ἐνῶ ἓνα ξηρὸ καὶ ἐνοχλητικὸ βηχάκι τοῦ ἔφραξε τὸ σαρακομένο του στήθος. Εἶτανε φθισικός.

Σ' ἀξημέρωτη νυχτιὰ
ἐπαράδερα... ὦ ματιά,
ὦ γιὰ μὲ φῶς πρῶτο ἐσὺ
τοῦρανοῦ... χρυσὴ χρυσή.

χρυσανγὴ μὲ τὰ πουλιά...
Κι ὦ τὰ πρῶτα τὰ φιλά...
ὦ τοῦ ἡμιου ἀνατολή,
'Ανατολή! 'Ανατολή!

Ὁ πυρετὸς τὸν ἐβασάνιζε. Ὁ ἰδρώτας τὸν ἔλουε καὶ αὐτὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ δουλεύει, ὡς ὅτου ἀποκαωμμένος ἔπεσε στὸ κρεβάτι.

Δὲν εἶχε κανένα κοντὰ του, οὔτε τὴ φτωχιά του μάννα, οὔτε τὴ δόλια ἀδελφή του, ἔρημος, παντάξενος νοσηλεύεται στὸ φθισιατρεῖο ἢ «Σωτηρία». Ἐκεῖ περνᾶ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του πού ἡ σκληρὴ Μοῖρα τὸν ἔρριξε μαζὶ μὲ τὸς ἄλλους ζωντανούς—νεκρούς—ἀρρώστους.

ΣΗΜΙΟΣΟΥΛΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΜΑΣ ΤΟΝΙΣΜΟ

ΗΓΗΣΑ σένα μου άρθρο τού «Νουμά*» πώς αναγκάστηκα ναλλάξω τονισμό, γιατί ο τονισμός μας ο συνηθισμένος θέλει μεταρρύθμιση σπουδαία, πού κατάντησε απόλυτη ανάγκη για τα παιδιά.

Επειδή όμως είναι παντάπασιν αδύνατο να λείψη ολότελα ο τονισμός για λόγους που τούς είπα στο «Νουμά», ιδού νομίζω το πρακτικώτερο.

Τα πνέματα, ψιλή και δασεία, πού δεν έχουνε σήμερα το παραμικρό νόημα, τ αφήνουμε μονάχα στην ορθογραφία τής αρχαίας.

Απο τούς δυο τόνους, οξεία και βαρεία, κρατούμε την οξεία, γιατί διαφορά μεταξύ οξείας και βαρείας δεν έχει πια.

* Σημ. «Κ. Σ.».— Το άρθρο κείνο έπαγα φρότανε: Μικρή δήλωση για τόν τονισμό». Δημοσιεύτηκε στο 781 φύλλο τού «Νουμά», σελίδα 137, κι άξιζει, πραγματικά, να μεταφέρουμε κι εδώ τήν άρχή του.

«Βρισκόμουνε τις προάλλες, εδώ στο Παρίσι, σε μια παρέα σημαντική, και γινότανε μεγάλη κουβέντα για την περισιωμένη. Δέ θέλανε οι περισσότεροί την κατάργησή της. Θυμώνανανε κιόλας. Είτανε και εμπόροι και τραπεζίτες. Είχανε την καλοσύνη να μου ζητήσουνε τη γνώμη μου. Τούς άποκριθήκα και τούς είπα:

—«Μού φαίνεται πώς ένας φρόνιμος άνθρωπος, ένας έμπορος, προτού πουλήση, μάλιστα προτού αγοράση τίποτα, θα ξετάση τί αξία έχει το πράμα πού είνε για πουλήμα ή αγορά. Βλέπω σήμερα και σα να παζαρέβεται ή περισιωμένη. Ποιός λοιπόν από σας, φίλοι μου κύριοι, μπορεί να μου πη τί σήμαινε η περισιωμένη στα χρόνια τά παλιά;»

Εννοείται πώς σωπάσανε όλοι και με το δίκιο τους. Είναι άφρα κάτι ζητηματάκια μονάχα για ειδικούς.»

Τα μονοσύλλαβα δεν τονίζονται διόλου. Τονίζονται μονάχα τὰκόλουθα: το πώς και το πού τα ρωτηματικά (μου είπε πώς τόμαθε, για να μου δηλώση τον τρόπο μου είπε πώς τόμαθε, για να μου δηλώση το πράμα). Στο πώς αφτό, κάλλια να βαζουμε πάντα την οξεία.

Τονίζεται το ή το συνδεσματοιακό, για να διακριθή από τάρθρο η το θηλυκό.

Τονίζονται τάρθρα στη γενική τής τού, τίς, τούς με ακόλουθο ρήμα, για να δηλωθή πώς το άρθρο πάει στο ρήμα κι όχι στο προηγούμενο τούσιαστικό, το παιδι τού είπε και το παιδί του είπε.

Η οξεία τρόπον τινά, δείχνη το δρόμο πού τραβά ο τόνος προς την ακόλουθη λέξη.

Όταν έχουμε άρθρο με ουσιαστικό, θάπρεπε για να το λέμε σωστότερο με τ ο νόηχο χρειάζεται κ' ένας απόστροφος, για να ξαίρη ο ξένος ή ο ξενόγλωσσος Ρωμηός, πού να ψάξη στα λεξικά, σα διαβάξει, λ.χ. ταφίνουμε, τακρόγλωσσο κτλ. κτλ., στο φίνουμε ή στο αφίνουμε, στο κρόγλωσσο ή στο ακρόγλωσσο. Πρέπει πάντα να συλλογιούμαστε την εφκολία του αναγνώστη.

Αν και αδύνατο να βαστάξη χρόνια η σημερινή μας ορθογραφία, μεταρρύθμισα λίγα: το φ και το β, στο α φ τ ός και στην α β γ ή, χρέος μας ηθικό μερικοί άμα το ι προφέρνετα ι το γράφουνε με ι, όπιος, σημειώνω κτλ. κτλ. Δεν χάνει επειδή μπορούσαμε βεβαια να γραφουμε σημιώνω, μα όχι σημίωση. Δεν είναι μεθοδικό, για το λόγο πού σε κάθε μεταρρύθμιση, πρέπει να βλέπουμε τα σύνολα. Η μονική μεταρρύθμιση τού ει πρέπει πιά ύστερα να πάη ταίρι ταίρι με τη γενική μεταρρύθμιση τής ορθογραφίας.

Σάββατο 7 τού Γιούνη 1924.

Ψυχάρης.

*Ας τραγουδήσουμε οί νεκροί προτού στὸν
(τάφο μπουῦμε.
μὲ τὴν καρδιά μας τοὺς σκοποὺς τοὺς ταιρια-
(χτοὺς ἄς βροῦμε,
ἄς κάνουμε τὰ σειστρα μας ζωηρὰ νάχολογή-
(σουν
ποὺ φτάνοντας στὴ μαύρη γῆς βαθιὰ νάντιλα-
(λήσουν.

*Αράδα ἀράδα στὸ χορό, ἀδέρφια μου, πια-
(στήτε,
ἀρμονικά, κ' «εὐοὶ εὐάν» κρᾶζοντας τραγου-
(δήτε,
Κι ἄς εἶναι τὸ τραγοῦδι μας ἕνας χαλκᾶς ποὺ
(δένει
τὴ ζήση μὲ τὸ θάνατο ὅπου μᾶς περιμένει.

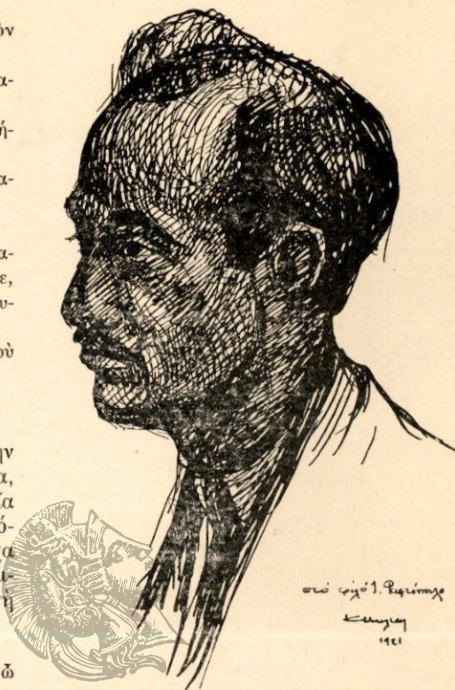
*Ἐκεῖ ἐγνώρισε μιὰ νέα ἀρρωστη, τὴν
*Ἴτσα, ἀπὸ τὴν ἴδια πάντοτε ἀρρώστεια,
τὴν ὁποῖαν κ' ἀγάπησε. Στὰ τελευταῖα
του τραγοῦδια, ποῦναι τραγοῦδια τοῦ πό-
νου καὶ τῆς θλίψης, γι' αὐτὴνα μονάχα
μιλάει, γι' αὐτὴνα μονάχα τραγουδᾷ, θλιμ-
μένα, μελαγχολικά, ζητάει νὰ ξαναῦρη τὴ
ζωὴ ποὺ τόσο τὴν ποθαίει καὶ λέγει:

*Ἐλα, ὦ χαρά, τρελὴ χαρά, πλημύρισ' ὦ
(εὐθυμία,
πλημύρισέ μου, ὦ μουσικὴ βαθύτατη εὐθυ-
(θυμία!
Τραλά ραλά, εὐοὶ εὐάν, βρόντα τραγοῦδι
(πάνο
κι ἀπ' τοὺς Θεοὺς καὶ δαίμονες, ψυχὴ μου,
(ἀπόσου ἐπάνω!

Τραλά ραλά, εὐοὶ εὐάν, ὦ φίλη, ἔλα, ὦ φίλη,
νά σὲ φιλήσω, ἕνας Θεὸς μὲ φλογισμένα χεῖλη.
*Ἐλα, ὦ χαρά, τρελὴ χαρά, σῦρε με ἐπάνω
(κάτου
νάμπω μὲ εὐάν χορεύοντας τὶς πόρτες τοῦ θα-
(νάτου.

Μιὰ τρυφερὴ ποίηση, μιὰ μελαγχολία,
μιὰ ξεχωριστὴ θλίψη, μαρτυροῦν τὰ τελευ-
ταῖα του τραγοῦδια ποὺ γράφθηκαν πάνω
στὸ ἐπιθανάτιο κρεβάτι του. Ποιὸς διά-
βασε τὰ τελευταῖα του τραγοῦδια καὶ δὲν
δάκρυσε, δὲν ἔκλαιψε, δὲν συγκινήθηκε,
δὲν πόνεσε, τὸ δύστηχο ποιητῆ;
*Αἴγες μέρες προτοῦ πεθάνει, χάραξε τὶς
τελευταῖες του γραμμὲς μὲ τὸ τρεμᾶμένο
του χέρι:

*Ἴτσα, ποῦ νᾶσαι, ἀγάπη μου, ποῦ νᾶσαι ὠμέ-

Ὁ ποιητὴς τῆς «Ζωῆς κ' Ἀγάπης»

.....
(να, ὠμένα.
*Ἴτσα, μονάχα μιὰ στιγμοῦλα γύρισ' ἀπ' τὰ
(ξένα,
ἔτσι μονάχα μιὰ στιγμὴ κ' ὕστερα φύγε πάλι
κ' ὕστερα φύγε, κι ἄλλη πιά φορὰ μὴν ἔρχε-
(σαι ἄλλη.

Μὰ γρήγορα σὰν τὸ πουλάκι σχίσε τὸν αἰθέρα
κι ὅπου καὶ νᾶσαι πρόφτασε προτοῦ βραδυάση
(ἡ μέρα.

*Ὅπου καὶ νᾶσαι, ὅπου καὶ νᾶσαι ἄχ! ἔλα
(πρὶν νυχτώση,
γιατὶ γιὰ μένα, ἀγάπη μου, πὰ δὲ θὰ ξημε-
(ρώση.

Πέθανε σὲ ἡλικία, πάνω κάτω, τριάντα
τοιῶ χρονῶ, σκοτεινὸς κι ἔρημος καὶ τρα-
γικὸς μέσα σὲ κάποια κλινικὴ στὸ Μα-
ροῦσι τῆς Ἀθήνας, τὸ Νοέμβρη τοῦ 1923.

*Ὁ πρόωρος θάνατός του μᾶς ἄφησε
ἕνα μεγάλο κενό, ἡ δὲ Νεοελληνικὴ Ποί-
ηση ἔχασε ἕνα καλὸ της τραγουδιστῆ.

Α. Γραμματιδῆς.

ΤΡΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΤΟΥ ΔΑΒΙΔ

Ψαλμός γ. 3

ΚΥΡΙΕ γιατί πληθύνανε κείνοι πού με πικραίνουν; Ένα σωρό σηκώθηκαν καταπάνω μου. Πολλοί λέγουν κοιτώντας με: 'Ο Θεός του σέ τίποτα δέ μπορεῖ νά τόν συντρέξῃ. Μά, ἐσύ, Κύριε, εἶσαι τὸ στήριγμά μου, ἐσύ εἶσαι ἡ δόξα μου, κ' ἐσύ ἀνασηκώνεις τὸ κεφάλι μου πῶχει πέσει ἀπάνου στὸ στῆθος μου. Ἐκραξα μὲ τὴ φωνή μου τὸν Κύριο καὶ μὲ ἄκουσε ἀπάνου ἀπ' τὸ ἅγιο θυνὸ του. Ἐγὼ ἀποκοιμήθηκα καὶ ἔπαύσασα· σηκώθηκα τὸ πρωὶ μὲ καρδιά εἰρηνεμένη, γιατί ξέρω πὼς ὁ Κύριος θά μὲ βοηθήσῃ. Δὲ θά δειλιάσω μπρὸς σὲ χιλιάδες πληθὸς πού πέφτουν ἀπάνω μου ἀπὸ κάθε μεριά. Σήκω, Κύριε, καὶ γλύτωσέ με· γιατί ἐσύ τσάμισες κάθε ἕναν πού με ὀχτρούτηκες δίχως αἰτία, ἔσπασες τὰ δόντια τῶν ἀμαρτωλῶν.

Ψαλμός ιζ. 17

Κύριε, μὴ μὲ κρίνῃς μὲ τὸ θυμὸ σου, καὶ μὴ μὲ παιδέψῃς μὲ τὴν ὀργή σου. Ἐλέησέ με, Κύριε, γιατί εἶμαι ἄρρωστος· γιάνε με, γιατί τὰ κόκκαλά μου ξεκλειδώθηκαν· κ' ἡ ψυχή μου ταραχτήκε φοιχτά. Κ' ἐσύ, Κύριε, ὡς πότε; Ἐλα, Κύριε, γλύτωσε τὴν ψυχή μου, σῶσέ με ἐσύ ποδοῖα τόσο σπλαχνικός. Γιατὶ κανένας δὲ σὲ θυμᾶται σὰν πεθάνῃ· μὲς στὸν ἄδη ποιὸς θά σοῦ ἔξομολογηθῇ; Ἐλυωσα μὲ τὸ ἄχ, κάθε βράδυ λούζω μὲ τὰ δάκρυα τὸ κρεβάτι μου, τὰ ἔματια μου μουσκέθουνε τὸ στρώμά μου· τὸ φῶς μου θόλωσε ἀπ' τὸν πόνο, ἔγεινα μπαίγνιο στοὺς ὀχτροὺς μου. Φευγάτε ἀπὸ κοντά μου ὄλοι ἐσεῖς πού κάνετε κάθε ἀμαρτία, γιατί ὁ Κύριος δέχτηκε τὴν προσευχή μου

Ψαλμός στ. 6

Σ ἄγαπῶ. Κύριε, ἐσύ 'σαι ἡ δύναμή μου. Ὁ Κύριος εἶναι τὸ στήριγμά μου καὶ τὸ καταφύγιό μου κ' ὁ σωτήρῃς μου· ὁ Θεὸς εἶναι ὁ βοηθός μου, καὶ σὲ κεῖνον ἔχω τὶς ἐλπίδες μου· κείνος εἶναι ὁ ὑπερασπιστής μου κ' ὁ προστάτης μου. Θά δοξολογῶ παρακαλῶντάς τὸν Κύριο, καὶ θά σωθῶ ἀπ' τοὺς ὀχτροὺς μου. Μὲ ζώσανε οἱ πόνοι τοῦ θανάτου, μὲ ταράξανε ἔξροπόταμα ἀφρισμένα μὲ περικυκλώσανε ἀγωνίες τοῦ Ἄδη, μὲ προφτάξανε παγίδες τοῦ χάραυ. Καὶ στὴν ἀπελπισία μου φώναξα τὸν Κύριο νά μὲ συντρέξῃ, φώναξα τὸ Θεό μου νά μὲ γλυτώσῃ. Ἄκουσε τὴ φωνή μου ἀπ' τὸν ἅγιο ναὸ του, ἡ φωνή μου ἔφταξε ὡς τ' αὐτί μου. Καὶ σάλεψε ἡ γῆ καὶ τρόμαξε, καὶ τὰ θεμέλια τῶν θυνῶν σαλέψανε καὶ τρίζανε, γιατί ὁ Θεὸς τὰ ὀργίστηκε. Ἄπ' τὸ θυμὸ του ἀνέβηκε καπνός, καὶ φωτιά φούντωσε μπρὸς στὴ ματιά του καὶ ξελόχισε. Κ' ἔγειρε τὸν οὐρανὸ καὶ κατέβηκε, κ' ἀπλώθηκε πυκνὸ σκοτάδι κάτω ἀπ' τὰ πόδια του. Κι' ἀνέβηκε ἀπάνου σὲ χερουθίμ, πέταξε ἀπάνου στὶς φτεροῦγες τῶν ἀνέμων. Κι' ἀντάρα τὸν ἔκρυψε, ἕνα γύρω του τὸν σκέπασε ἡ σκηνή του, σκοτεινὸ νερὸ μέσα σὲ σύννεφα πού κρέμουνται στὸν ἀγέρα. Ἀπὸ μακρὰ εἶδανε τὴν ἀστραποβροντή του τὰ σύννεφα καὶ περάσανε διαστικά, χαλάζι καὶ κατακόκκινες φωτιές. Καὶ βρόντηξε ἀπ' τὸν οὐρανὸ ὁ Κύριος, ὁ Ὑψιστος ἔκανε ν' ἀκουστή ἡ φωνή του· κ' ἔστειλε σαῖτες καὶ τοὺς σκόρπισε, καὶ μὲ πυκνὲς ἀστρατὲς τοὺς ἔλυσε τὰ ἕπατα. Καὶ φανήκανε οἱ πηγές τῶν νερῶν, καὶ ἔξεσκεπάστηκαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης, ἀκούγοντας τὴ βροντερὴ φωνή σου, καὶ συγκλονίστηκαν ἀπ' τὸ φοβερὸ φύσημα τῆς ὀργῆς σου. Ἐστειλε ἀπὸ ψηλά καὶ μὲ πῆρε, μὲ πῆρε μέσα ἀπὸ τὰ βαθειὰ νερά. Καὶ τώρα θά μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς ὀχτροὺς μου, γιατί περιφανεύτηκαν περισά. *Φώτης Κόντογλου*